

Covenant & Conversation

Jonathan Sacks
THE RABBI SACKS LEGACY

MANEVİYAT ÜZERİNE ETÜTLER

RABI LORD JONATHAN SACKS'İN ÖĞRETİ VE YAZILARINDAN

Covenant & Conversation yazılarına sağladıkları ve Harry (Chaim) Schimmel'in anısına adanan cömert sponsorlukları için Schimmel Ailesi'ne teşekkürlerimizle. "R. Chaim Schimmel'in Tora'sını, onunla ilk karşılaştığım zamandan beri severim. Sadece yüzeysel gerçeğe değil, altta yatan daha derin gerçeğe olan bağlantısıyla da ilgilenmeye gayret eder. 60 yıldır kendisine eşlik eden olağanüstü eşi Anna'yla birlikte, aile, cemaat ve Tora sevgisine adanmış bir yaşam inşa ettiler. Ortaya koydukları örnek yaşamla beni fazlasıyla etkilemiş müstesna bir çift." – Rabi Sacks

Noah:

Belirsizlikle Yaşama Cesareti

Her birimiz için, manevi yolculuğumuz sırasında hayatımızın yönünü değiştiren ve bizi yeni bir yola sevk eden kilometre taşları vardır. Benim için böyle bir an, Jews' College'de hahamlık öğrencisi olduğum ve dolayısıyla çağımızın en büyük rabinik akademisyenlerinden biri olan Rabi Dr. Nahum Rabinovitch'in (z.ts.l.) yanında öğrenim görme ayrıcalığını yaşadığım dönemde gelmişti.

Kendisi bir devdi: Rambam hakkında modern çağın en uzman akademisyenlerindendi; kelimenin tam anlamıyla, seküler disiplinlerin her birine tıpkı tüm rabinik yazına olduğu kadar aşınaydı ve yayımlanmış olduğu çeşitli Soru-Cevap ciltlerinin de ortaya koyduğu üzere, en cüretkâr ve en bağımsız poseklerden¹ biriydi. Bunun yanında, manevi ve entelektüel cesarete sahip olmanın nasıl bir şey olduğunu da göstermişti ki bu, çağımızda, ne yazık ki, fazlasıyla ender olduğu görülen bir olgudur.

Bahsettiğim kilometre taşı niteliğindeki an, özel herhangi bir niteliğe sahip olmayan bir zamanda gelmişti. O sırada bize sadece düzenli *divre* Toralarından birini iletmekteydi. *Noah* peraşasının okunduğu haftadaydık. Ama ders sırasında bize aktardığı *Midraş* sıra dışı nitelikteydi. Aslına bakılırsa bu *Midraş* öğretisini bulmak oldukça zordur. 1885 yılında, Martin Buber'in büyükbabası Şelomo tarafından antik el yazmaları temel alınarak yayımlanmış olan ve *Buber*'in *Tanhuma*'sı olarak

bilinen kitapta yer almaktadır. Çok eski döneme dayanan bir metindir – bazılarına göre beşinci yüzyıl – ve tam metnine artık sahip olmadığımız *Midraş Yelamedenu* adlı antik bir *Midraş*'la çakıştığı bazı noktalar vardır.

Metin iki kısımdan oluşmaktadır ve Tanrı'nın Noah'a yönelik sözleri hakkında bir tefsirdir: "Ve Tanrı, Noah'a 'Gemiden çık' dedi" (Bereşit 8:16). İşte bu sözlerle ilgili olarak *Midraş* şöyle demektedir:

Noah kendisine "Gemiye ancak [Tanrı'nın verdiği] izinle girdiğime göre, izin almadan mı çıkacağım?" dedi. Kutsal ve Mübarek Tanrı ona "İzin mi istiyorsun?" dedi. "İşte sana izin." *Ve Tanrı, Noah'a 'Gemiden çık' dedi.*

Midraş sonra şu sözleri ekler:

Rabi Yeuda bar İlay şöyle dedi: 'Eğer orada olsaydım, Gemi[nin kapılarını] paramparça edip kendimi dışarı atardım.'²

Rabi Rabinovitch'in çıkardığı ders – aslına bakılırsa çıkarılabilecek tek ders de budur – şöyleydi: Paramparça olmuş bir dünyayı yeniden inşa etmek gerektiğinde, izin almayı beklemezsiniz. Tanrı bize izni zaten vermektedir. Bizden işe koyulmamızı beklemektedir.

Bu, tabii ki, Raşi'nin kendi açıklamalarında (Bereşit 6:9 açıklamaları) bahsettiği ve Hahamlarımızın,

¹ Ç.N.: Yahudi dini kanunu (*alaha*) üzerinde karar yetkisine sahip otoriteler.

² Bu *Midraş*, görüldüğü kadarıyla, bunun Tora'da *d-b-r* (konuşmak) kökünün kullanıldığı ilk pasuk olmasına dayanmaktadır. *A-m-r* (söylemek) benzer bir anlama sahiptir, ama aralarında hafif bir fark

vardır. *D-b-r* genellikle sert ve yargılayıcı şekilde konuşmayı belirtir. Ayrıca metinden, Noah'ın Gemiye terk etmekte tereddüt ettiği izlenimini alan İbn Ezra'nın bu pasuk üzerindeki açıklamasına bakınız.

Tanrı'nın Yahudi halkını neden Noah'la değil de Avraam'la başlattığı konusundaki anlayışlarında merkezi bir yer tutan çok eski geleneksel bir bilginin bir parçasıdır. Tora, Noah için "Tanrı ile birlikte yürüdü" (6:9) demektedir. Buna karşılık Tanrı, Avraam'a "Önümde yürü" (Bereşit 17:1) demiştir. Dolayısıyla buradaki, *Midraş*'ın öne sürdüğü yeni ve orijinal bir fikir değildi, ama *Midraş*'tam tasvirindeki dram ve kuvvet beni fazlasıyla etkilemişti.

Bir anda bunun, "inanç" kavramının Yahudilikteki yerinin çok önemli bir parçası olduğunu anlamıştım: öncü olmak, yeni bir şey yapmak, daha az tercih edilen yolu seçmek, bilinmeyenin içine cüretkârca dalmak üzere gereken cesarete sahip olmak. Kendi ülkelerinden, yuvalarından ve baba evlerinden ayrıldıkları zaman Avraam ve Sara'nın yaptığı buydu. Moşe'nin döneminde, yalnızca gündüz vakti bir bulut sütununun ve gece vakti bir ateş sütununun rehberliğinde çölün derinliklerine doğru yolculuk ettikleri zaman Bene Yisrael'in yaptıkları da buydu.

İnanç, tam da "Ölüm gölgesi vadisinde yürüdüğüm zaman bile kötüden korkmam, çünkü Sen benimlesin" (Teilim 23:4) bilinciyle risk alma cesaretidir. Antik dünyanın dinlerine meydan okumak inanç gerektirmişti – özellikle de bu dinler, dönemlerinin en büyük imparatorluklarında vücuda geldikleri zaman. Helenistik çağda, Antik Yunanistan ve İskender'in imparatorluğunun kozmopolit kültürüyle karşılaştırıldığında Yahudiler ve Yahudilik insanlara herhalde küçük ve dar görüşlü gelmiş olmalıydı ve işte böyle bir dönemde Yahudi olarak kalmak da inanç gerektirmişti.

Henüz birinci asır kadar erken bir dönemde, dünyanın ilk genel, zorunlu eğitim sistemini oluşturmak, Rabi Yeoşua ben Gamla'nın inancını (Baba Batra 21a) ve bağımsızlığın, ülkenin ve Bet Amikdaş'ın kaybının ardından Yahudiliğin, devamlılığını, bir bilgiler akademisi ve öğrenim odaklı bir kültür temelinde sürdürebileceğini görebilmek de Raban Yohanan ben Zakay'ın inancını gerektirmişti.

Modern çağda, Yahudiliğin en güzide zekâlarından birçoğu inançlarını ya kaybetmiş ya da terk etmiş olsalar dahi, çok eskilere dayanan bu ulusal refleks hâlâ mevcuttur. Öyle olmasa, Avrupa ve Birleşik Devletler'deki minik bir azınlığın, her biri kendi tarzıyla bir öncü olmuş ve modern aklı şekillendirmiş olan bu kadar çok insanı – fizikte Einstein, sosyolojide Durkheim, antropolojide Levi-Strauss, müzikte Mahler ve Schoenberg, ekonomide de David Ricardo'dan (karşılaştırmalı üstünlükler teorisi), John von

Neumann'a (Oyun Teorisi), Milton Friedman'dan (para teorisi) Daniel Kahneman ve Amos Tversky'ye (davranışsal ekonomi) kadar eksiksiz bir yenilikçi ekonomistler dizisi – üretebilmiş olmasını başka nasıl açıklayabiliriz?

Bu küçük azınlığın mensupları, Freud ve etrafındakilerden Viktor Frankl'a (Logoterapi), Aaron T. Beck'ten (Bilişsel Davranışçı Terapi) Martin Seligman'a (Pozitif Psikoloji) kadar, psikiyatri, psikoloji ve psikanaliz alanlarında baskın bir yer edinmişlerdir. Hollywood ve filmlerin öncülerinin neredeyse hepsi Yahudi'ydi. Amerikan müzikal dünyasının ustaları Irving Berlin ve George Gershwin'den, yirminci asır popüler müziğinin iki üstün ozanı Bob Dylan ve Leonard Cohen'e kadar, popüler müzik alanında bile başarıları çarpıcı düzeydedir.

Birçok örnekte – yenilikçilerin kaderi böyledir – söz konusu kişiler, bir eleştiri, dudak bükme, muhalefet veya aldırılmazlık yağmuruyla yüzleşmek durumunda kalmışlardır. Yalnız kalmaya, en iyi ihtimalle yanlış anlaşılmaya, en kötü ihtimalle yerilmeye ve karalanmaya hazır olmanız gerekir. Einstein'ın söylediği gibi "Eğer izafiyet teorimin başarılı olduğu kanıtlanırsa, Almanya bana Alman olarak sahip çıkacak ve Fransa beni bir dünya vatandaşı ilan edecektir. Şayet teorimin doğru olmadığı kanıtlanırsa, Fransa benim Alman olduğumu söyleyecek ve Almanya benim bir Yahudi olduğumu ilan edecektir." Öncü olmak için – Yahudilerin tarihimizden bildikleri üzere – çölde uzun bir süre geçirmeye hazır olmanız gerekir.

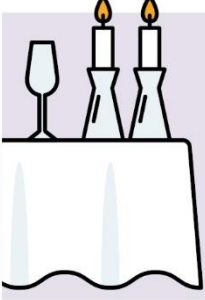
İlk Siyonistlerin kaderi bu olmuştu. Avrupa'daki Aydınlanma ve Özgürleşme hareketinin başarısız olduğunu, muazzam bilimsel ve siyasi edimlerine rağmen Yahudi için Avrupa anakarasında hâlâ hiç yer olmadığını, bazıları 1860'lı yıllardan itibaren, bazıları da 1880'lerdeki pogromların ardından, Herzl de Dreyfus davasından sonra olmak üzere çok erken bir safhada biliyorlardı. Bazı Siyonistler dindar, bazıları sekülerdi; ama en önemlisi, hepsi *Midraş Tanhuma*'nın bu kadar açık bir şekilde ifade etmiş olduğu şeyi gayet iyi biliyordu: paramparça olmuş bir dünyayı veya yıkılmış bir hayali yeniden inşa etmek söz konusu olduğunda, Göklerden izin verilmesini beklemeyiniz. Gökler size derhal işe koyulmanızı söylemektedir.

Bu elbette canımız her ne çekiyorsa yapabilmemiz için bize açık bir bilet verildiği anlamına geliyor değildir. Her yenilik yapıcı nitelikte olacak diye bir kural yoktur. Aslına bakılırsa bazıları çok yıkıcı da olabilir. Ama "Önümde yürü" prensibi, Yaradan'ın, yarattığı en önemli eser olan biz insanlardan yaratıcı olmamız

istediği fikri; Yahudiliđi, insana, mahiyetine ve yaratıcı gücüne atfettiği yüksek değer açıısından benzersiz yapan niteliktir.

İnanç, Tanrı veya Yahudi halkı uğruna risk alma cesaretidir; yol boyunca tehlikeler olacağının farkında olarak, ama aynı zamanda Tanrı'nın bizim yanımızda olduğunun ve kendi isteğimizi O'nunkine uyumlu

kıldığımız takdirde bize kuvvet de verdiğinin bilinciyle uzak bir hedefe doğru yolculuğa çıkmaktır. İnanç, katiyet değildir; belirsizlikle yaşama cesaretidir.

Şabat Sofrasında

1. Sizce Noah neden Gemiden ayrılmak için davet edilmeyi beklemiştir?
2. Tarihte, belirsizliğe rağmen inanca sahip olmanın bir sonucu olarak meydana gelmiş büyük Yahudi başarılarına örnekler verebilir misiniz?
3. Sizce hangisi daha kuvvetli bir inancı gerektirir; tüm cevaplara sahip olmak mı, yoksa belirsizlik içinde yaşayıp yine de inanmak mı?

• Bu sorular, Rabi Sacks'ın bu haftaki Covenant & Conversation yazısının **Family Edition** versiyonundan alınmıştır. Nesilleri birbirine bağlayan, interaktif bir öğrenim için bu versiyonun bütününe şu bağlantıdan ulaşabilirsiniz: www.rabbitsacks.org/covenant-conversation-family-edition/bereishit/the-art-of-listening/

Family Edition şimdi Türkçe!